

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1

Ιατρική εργασίας

Kerry Gardiner

Ιστορικό
Προκλήσεις
Πολιτικό/οικονομικό πλαίσιο

Το μέλλον, η συνεισφορά μας
Βιβλιογραφία

Ιστορικό

Οι βασικές αρχές της υγιεινής της εργασίας όπως η πειθαρχία (π.χ. ο διαχωρισμός των ατόμων από δυσάρεστες/ανθυγιεινές καταστάσεις/εκθέσεις), είναι γνωστές από αιώνες, αλλά, ως επάγγελμα, η υγιεινή της εργασίας βρίσκεται ακόμη στα σπάργανα. Υπάρχει μεγάλη συζήτηση σχετικά με την πρώτη αναγνώριση του επαγγέλματος, αν δηλαδή περιγράφηκε πρώτα στη διατριβή του Agricola στα μέσα του 16ου αιώνα ή προέκυψε από την απόσχιση του Γραφείου των Εργαστηριακών Δεδομένων (που επιθυμούσε να δημιουργήσει καλές συνθήκες εργασίας) και της Υπηρεσίας Δημόσιας Υγείας των Η.Π.Α. (που εστίασε στην *εκ των υστέρων* αναγνώριση της νόσου με την κλινική εξέταση) (Carter, 2004). Αυτή η διαφοροποίηση στην έμφαση (εκ των προτέρων πρόληψη/έλεγχος σε αντίθεση με την εκ των υστέρων διάγνωση) υπήρξε πιλοτικός παράγοντας στην εξέλιξη (ή όχι) της υγείας/υγιεινής της εργασίας στην πορεία του χρόνου.

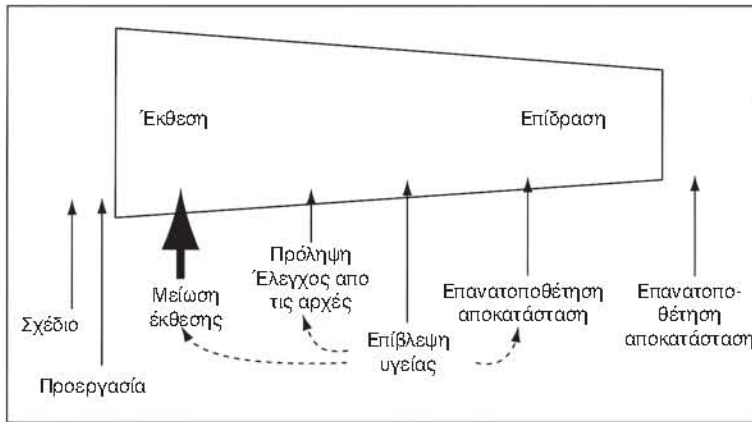
Χρησιμοποιώντας απλό λόγο, οι ορισμοί της υγιεινής εργασίας (όλοι οι οποίοι περιέχουν τα περισσότερα, αν όχι όλα, από τα παρακάτω: αναμονή, αναγνώριση, εκτίμηση και έλεγχος) είναι ελαφρώς διαφορετικοί στη γενική τους φιλοσοφία από οποιοδήποτε άλλο τμήμα της υγιεινής της εργασίας. Εντούτοις, όπως φαίνεται παραπάνω, αυτό που έχει αλλάξει τα τελευταία χρόνια είναι μια παραδειγματική μετατόπιση από την πεποίθηση ότι η καλύτερη πρακτική είναι η διάγνωση της νόσου και η προσπάθεια αναγνώρισης του αιτίου (συχνά ενάντια σε ένα πλαίσιο περιορισμένων ευ-

καιριών για θεραπεία), προς την ανάπτυξη τρόπων ελαχιστοποίησης/τροποποίησης των κινδύνων με την προσέγγιση του εργασιακού περιβάλλοντος προτού προκληθούν τα οποιαδήποτε ιατρικά προβλήματα (Εικ. 1.1).

Προκλήσεις

Ένα θέμα, για το οποίο υπάρχει επίσημη συμφωνία ανάμεσα στα σχετικά επαγγέλματα, είναι το εύρος της πειθαρχίας ή/και των δυνατοτήτων που απαιτούνται για την επαρκή προσέγγιση των σύγχρονων εργασιακών περιβαλλόντων και των ανθρώπων που αποτελούν μέρος αυτού. Αυτό είναι εμφανές με όρους τόσο της αναγνώρισης των διαφορών πτυχών που επηρεάζουν την κατάσταση υγείας του εργαζομένου σχετικά με την εργασία (π.χ. γενετική, περιβάλλον, συνθήκες διαβίωσης, δίαιτα, προϋπάρχουσες νοσηρές καταστάσεις) όσο και της πολυπλοκότητας των σύγχρονων εργασιακών περιβαλλόντων (π.χ. ηλεκτρομαγνητικά πεδία, ωράριο/βάρδιες, ψυχοκοινωνικοί κίνδυνοι – φυσική, λεκτική κακοποίηση στην εργασία – χημικοί κίνδυνοι) (Εικ. 1.2). Το προκύπτον όφελος είναι ότι φαίνεται να υπάρχει μεγαλύτερη αναγνώριση πως τα διάφορα επαγγέλματα πρέπει να μοιράζονται τη γνώση και την εξειδίκευση, πως η κάθε μία από τις αρχές πρέπει πράγματι να απευθύνεται σε περιοχές που ιστορικά έχουν οριοθετηθεί ως μόνη τους αρμοδιότητα και πως κάθε ένας, και όλοι, έχουν σημαντικό ρόλο στην πρόληψη/μείωση της νοσηρότητας στην εργασία.

Μια επιπρόσθετη πρόκληση για όλους τους επαγγελματίες/υπεύθυνους της ιατρικής εργασίας

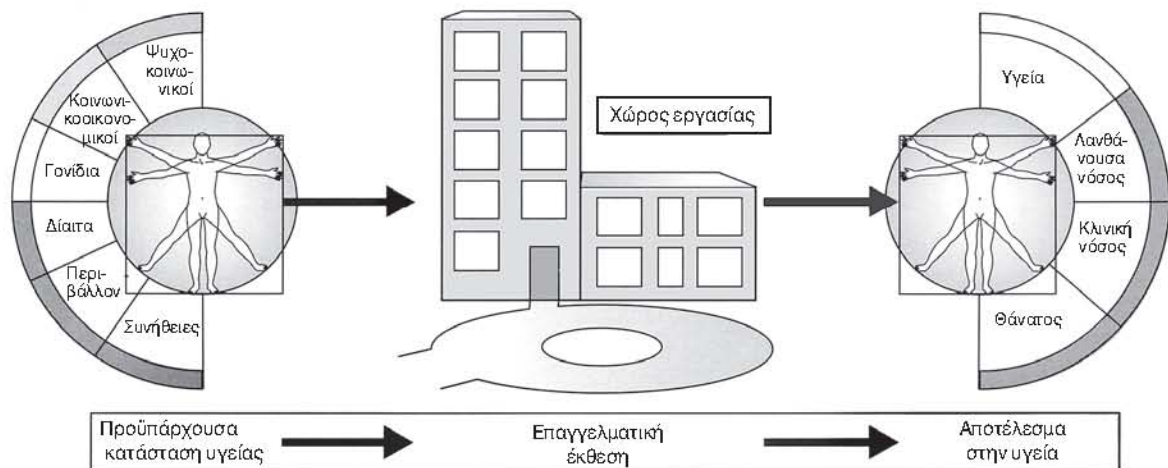

Εικόνα 1.1. Η σημασία της επίτευξης ελέγχου πριν την εκδήλωση της νόσου.

(συμπεριλαμβανομένης της υγιεινής εργασίας) είναι η κατάσταση ρευστότητας σχετικά με τη φύση της εργασίας και την κοινωνική συμβολή που προκύπτει από κάθε άτομο/ομάδα. Στον αναπτυγμένο κόσμο παρατηρείται μια αξιοσημείωτη μεταβολή από τις ιστορικές κατασκευαστικές βιομηχανίες σε περισσότερο εξειδικευμένη/τεχνική εργασία που προσφέρει λίγες θέσεις ανθρώπινου δυναμικού αλλά ενέχει πολλούς κινδύνους λόγω του πολλαπλασιασμού της «βιομηχανίας εργασίας» και όλων αυτών που περιλαμβάνει. Κάτι τέτοιο εξηγεί εν μέρει τη δυναμική μετατόπιση των ομάδων κινδύνου, αλλά υπονοεί πολλά περισσότερα. Σε πολλές κοινωνίες, παρ' όλη την απουσία της έκθεσης στα κλασικά «χημικά», η εργασία εξακολουθεί να έχει τεράστια

επιρροή στη ζωή των ανθρώπων, από τα άτομα που εργάζονται 80 ώρες την εβδομάδα έως τους υπαλλήλους στα τηλεφωνικά κέντρα, που συχνά κακοποιούνται φραστικά κατά την ώρα της εργασίας. Το φυσικό επακόλουθο είναι η «εξαγωγή της τεχνολογίας», δηλαδή η μεταφορά των διαδικασιών που θεωρούνται πολύ επικίνδυνες, πολύ περιορισμένες ή πολύ ακριβές σε χώρες όπου αυτές οι παράμετροι δεν είναι ή δεν χρειάζεται να είναι πρόβλημα. Η ειρωνεία είναι ότι είναι πολύ σύνηθες αυτή η μεγάλο βαθμού μεταφορά τεχνολογίας να εισάγει δεδομένα διαβίωσης, γενικής ή εργασιακής ιατρικής φροντίδας και κοινωνικής υποδομής που αλλιώς δεν θα ήταν διαθέσιμα ή πιθανά.

Η κατάσταση περιπλέκεται ακόμη περισσότερα

Εικόνα 1.2. Η πολυπαραγοντική φύση της επαγγελματικής υγείας/υγιεινής

ρο από την αληθή ανησυχία του Δυτικού Κόσμου σχετικά με την επίδραση κοινωνικών φαινομένων όπως το γηράσκον εργατικό δυναμικό (διαφορετικοί κίνδυνοι ανάλογα με την ηλικία, παρατεταμένη περίοδος έκθεσης, ψυχολογική ανάγκη για απόσυρση σε λογική ηλικία, κ.λπ.), το μετακινούμενο εργατικό δυναμικό, για το οποίο ούτε ο ίδιος ο εργαζόμενος αλλά ούτε και ο εργοδότης επιθυμούν να παραμείνει για πολύ καιρό σε μια συγκεκριμένη εργασία (επιδεινώνοντας την αρνητική επίδραση στην επένδυση στην εξάσκηση, στα οφέλη που προκύπτουν από την καλώς παρεχόμενη εργασιακή ιατρική φροντίδα, στην ικανότητα να προσεγγιστεί επιδημιολογική ποιότητα κ.λπ.) και το εργατικό δυναμικό που αποτελείται από μετανάστες (περιορισμένη γνώση του προηγούμενου εργασιακού ιστορικού).

Αυτό το βιβλίο έχει αυξηθεί σε μέγεθος, σε σχέση με την 1^η και 2^η έκδοση, αλλά και στα θέματα που πραγματεύεται, εξαιτίας ακριβώς αυτών των αυξανόμενων πεδίων. Προφανώς, τα κεφάλαια δεν αποτελούν αποκλειστική λίστα αλλά θεωρούνται από τους εκδότες ως οι πιο καιριές πτυχές της εκπαίδευσης.

Πολιτικό/οικονομικό πλαίσιο

Με πολλούς τρόπους, η επίδραση τέτοιων «τεχνικών/επαγγελματιών» θεμάτων εξαρτάται απολύτως από το πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο υφίσταται η υγεία της εργασίας. Πολλές κυβερνήσεις ανά τον κόσμο χρησιμοποιούν πειστική ρητορεία προκειμένου να πείσουν για την υποστήριξή τους στην υγεία της εργασίας – με τη μορφή της σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας των εργαζομένων, της προστασίας του καλού του κράτους αλλά και των πολιτών, κ.λπ.), εντούτοις, αυτά δεν υποστηρίζονται από τις ανάλογες πρακτικές.

Παρ'όλο που σε πολλές χώρες η μη συμμόρφωση με τους κανόνες της υγείας της εργασίας αποτελεί παραβίαση του ποινικού κώδικα, συχνά προκαλεί μεγάλη έκπληξη στα άτομα που δεν είναι εξοικειωμένα με την ιατρική εργασία το ότι εποπτεύεται και «αστυνομεύεται» ο τομέας αυτός με τον τρόπο που γίνεται, με τις αρχές επιβολής συνήθως να είναι εξαιρετικά υποχρηματοδοτούμενες. Για παράδειγμα στο Ην. Βασίλειο, στην αρχή της 2^{ης} χιλιετίας, η Εκτελεστική Αρχή Υγείας

και Ασφάλειας έλαβε περίπου 200 εκατομμύρια λίρες, ενώ οι επιστροφές φόρων ξεπέρασαν τα 3,2 δισεκατομμύρια λίρες και το αστυνομικό σώμα έλαβε 46 δισεκατομμύρια λίρες. Παρ'όλο που δεν έχει διατυπωθεί κάποιο συμπέρασμα από την εκτίμηση των παραπάνω αριθμών, η δυσαναλογία είναι εμφανής και βαθιά. Παρ'όλη την αδρότητά τους, οι παραπάνω αριθμοί αναδεικνύουν σαφώς τη μεγάλη αντίθεση ανάμεσα στο πώς η κοινωνία, μέσω των εκλεγμένων οργάνων, βλέπει, και τελικά εκτιμά, το συμφέρον του εργατικού δυναμικού και των άλλων τμημάτων της κοινωνίας. Ένας Αμερικάνος συνάδελφος κάποτε χρησιμοποίησε μια εξαιρετικά εύστοχη φράση για τον τρόπο με τον οποίο οι οργανισμοί, οι υπηρεσίες και τα κυβερνητικά τμήματα χρηματοδοτούνται με πόρους που επαρκούν για την *επιβίωσή τους αλλά όχι για την αποτελεσματικότητά τους* – «*χρηματοδότηση αποτυχίας*».

Το μέλλον, η συνεισφορά μας

Το παραπάνω κείμενο έχει σκοπό να παρέχει στον αναγνώστη ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μελετήσει τα παρακάτω κεφάλαια ενώ, αν ο αναγνώστης είναι σπουδαστής, παρέχει κατευθυντήριες οδηγίες σχετικά με το πλαίσιο, μέσα στο οποίο θα πρέπει ο σπουδαστής να λειτουργήσει. Το κείμενο δεν έχει πρόθεση να εκφράσει αρνητικότητα με οποιοδήποτε τρόπο, αλλά να κινήσει το ενδιαφέρον για τον τομέα της υγιεινής της εργασίας. Πράγματι, με πολλούς τρόπους, εκείνοι που χρησιμοποιούν τις γνώσεις και τις ικανότητες της υγιεινής της εργασίας (είτε είναι επαγγελματίες, υπεύθυνοι εφαρμογής κανονισμών, εκπαιδευτές ή συνεργάτες) είναι τόσο δραστήριοι σήμερα όσο και πριν από 100 χρόνια – μόνο οι κανόνες έχουν αλλάξει.

Η μεγαλύτερη συνεισφορά των ιατρών εργασίας και των ατόμων που χρησιμοποιούν τις ικανότητες/γνώσεις τους είναι η παροχή σχετικής ασφάλειας κατά την πραγματοποίηση δυνητικά «επικίνδυνων» διεργασιών. Η κοινωνία και τα άτομα προσπαθούν για την ασφάλεια απέναντι στους εργασιακούς κινδύνους και εκείνοι που ασκούν σωστά τις αρχές της υγιεινής της εργασίας διευκολύνουν την προσπάθεια αυτή. Εξάλλου, η μεγαλύτερη επίδραση της εργασίας στην κοινωνία είναι η έλλειψή της. Αν μπορούμε να διασφαλίσου-